

University of Groningen

Armoede onder werkenden

Van Echtelt, Patricia; Wielers, Rudi

Published in:
Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken

DOI:
[10.5117/TVA2023.3.001.ECHT](https://doi.org/10.5117/TVA2023.3.001.ECHT)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2023

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Van Echtelt, P., & Wielers, R. (2023). Armoede onder werkenden. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 39(3), 289-292. <https://doi.org/10.5117/TVA2023.3.001.ECHT>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

REDACTIONEEL

Armoede onder werkenden

Patricia van Echtelt

Sociaal en Cultureel Planbureau; lid redactie TvA

p.van.echtelt@scp.nl

Rudi Wielers

Rijksuniversiteit Groningen; lid redactie TvA

r.j.j.wielers@rug.nl

De maatschappelijke belangstelling voor het thema armoede is door de hoge energieprijzen en mede daardoor hoge inflatie weer volop in de aandacht gekomen. In de media verschijnen beelden van mensen die zich tot voor kort prima konden redden, maar nu maar moeizaam de eindjes aan elkaar kunnen knopen of zich genoodzaakt zien aan te kloppen bij de voedselbank. Armoede lijkt voor een steeds grotere groep mensen een reëel risico. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden tussen mensen die, bijvoorbeeld door ziekte of werkloosheid, (tijdelijk) niet zelf in hun levensonderhoud kunnen voorzien, en mensen die actief zijn op de arbeidsmarkt maar onvoldoende verdienen om boven de armoedegrens uit te komen. Dit themanummer richt zich op de tweede groep. De werkende armen nemen in het maatschappelijke en beleidsdebat een speciale positie in. Het voelt als onrechtvaardig dat mensen die werken toch in armoede leven. Naast dit gevoel van onrechtvaardigheid, is er ook de angst voor repercussies op de arbeidsmarkt. Armoede is een aanslag op het welzijn, gaat meestal gepaard met meervoudige problemen (schulden, slechte gezondheid), en leidt ertoe dat mensen zich vooral op het oplossen van de problemen van de korte termijn concentreren. Hierdoor nemen de problemen vaak verder toe, en verdwijnt een meer hoopvol toekomstperspectief achter de horizon.

Werk is geen garantie tegen armoede

De bijdrage van *Hoff* in dit themanummer laat zien dat er in Nederland ongeveer 200.000 werkende armen zijn. Zij vormen ongeveer een derde

van de totale groep arme volwassenen. Wie precies tot de werkende armen behoort, hangt af van de gehanteerde definitie. Deze definitie varieert tussen de bijdragen in dit themanummer, mede afhankelijk van de beschikbare data. Een gangbare methode om de armoedegrens vast te stellen is op basis van wat mensen in Nederland minimaal aan goederen en voorzieningen nodig hebben, rekening houdend met de bijbehorende prijzen. De werkende armen lukt het dus niet om met betaald werk noodzakelijke voorzieningen te bekostigen, zoals een dak boven het hoofd, kleding en voedsel, maar ook internet en sociale participatie.

Betaald werk biedt dus geen garantie tegen armoede. Ook het arbeidsmarktbeleid, gericht op 'werk, werk, werk' en een toename van de arbeidsdeelname biedt die garantie niet, zo beargumenteren *Bekker, Evers, Houwerzijl en Zekić* in hun artikel. Zij zetten uiteen hoe de wijze waarop arbeidsrelaties in verschillende landen zijn georganiseerd van invloed is op het armoederisico. Een voorbeeld is dat het algemeen verbindend verklaren van cao's in Nederland het armoederisico voor werknemers verkleint. Wel kenmerkt de Nederlandse arbeidsmarkt zich in vergelijking met andere Europese landen door een grote mate van flexibilisering. In tegenstelling tot andere landen groeide in Nederland het aandeel zzp'ers in de afgelopen decennia. Het zijn juist werkenden met een flexibele arbeidsrelatie, en met name zzp'ers, die een verhoogd armoederisico hebben. Binnen de groep zzp'ers gaat het vooral om 50-plussers, alleenstaanden en deeltijders. Dat zzp'ers en andere flexwerkers een hoog armoederisico hebben, wordt niet (alleen) verklaard doordat zij bijvoorbeeld vaker in deeltijd werken of ouder zijn. Ook wanneer rekening wordt gehouden met arbeidsduur, bedrijfssector en persoonskenmerken als opleiding en leeftijd, blijft dit verhoogde risico bestaan, zo laat de CBS-bijdrage van *Kösters* zien.

Stapelings van problematiek

In armoede leven behelst vaak meer dan een gebrek aan inkomen. Vaak is er sprake van een stapeling van problematiek, zoals een slechte gezondheid, gebrekkige huisvesting en geringe sociale contacten. Door de verstrengeling van problematiek op meerdere levensdomeinen is het voor mensen moeilijk aan de armoede te ontsnappen. De opvattingen over de oorzaken van armoede en daarmee ook de manier waarop het aangepakt moet worden, zijn in de loop der jaren veranderd. De bijdrage van *Wielers* laat op basis van literatuur zien hoe visies op 'de onderkant van de arbeidsmarkt' van invloed zijn geweest op het beleidsdiscours. In het begin van de eeuw overheerste

de gedachte dat mensen in armoede hun verantwoordelijkheid niet nemen en zich door slechte keuzes, vooral gericht op de korte termijn, niet aan hun situatie kunnen onttrekken. In het huidige beleid overheerst de gedachte dat een stapeling van slechte omstandigheden ervoor zorgt dat mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt zich onmogelijk aan hun situatie kunnen onttrekken. Mensen aan de onderkant hebben niet alleen te maken met bestaansonzekerheid op een flexibele arbeidsmarkt, maar ook met ongelijkheid in onderwijs, opvoeding, huisvesting, gezondheid en levensverwachting, waardoor zij weinig kans maken hun situatie te verbeteren.

Waar het voor volwassenen in armoede discutabel is of zij hun situatie aan zichzelf of aan de omstandigheden te danken hebben, gaat dat in ieder geval niet op voor kinderen. Een gebrek aan inkomen van de ouders betekent voor kinderen soms ook een slechte start op andere levensterreinen, wat ook van invloed kan zijn op hun latere loopbaan. De bijdrage van *Veer, Van den Hof, Van Gaalen en Roseboom* laat zien dat kinderen van werkende armen een lagere score hebben op de Centrale Eindtoets (Cito) in groep 8 dan kinderen van werkende ouders uit de midden- en welvarende klassen. Kinderen uit arme bijstandsgezinnen zijn echter, bij een zelfde inkomensniveau, nog slechter af dan kinderen van werkende armen. Hoewel betaald werk geen garantie is om uit de armoede te ontsnappen, hangt arbeidsparticipatie van ouders die in armoede leven dus positief samen met de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Dit benadrukt het belang van een activerend arbeidsmarktbeleid, omdat werk naast inkomen ook andere positieve effecten heeft op de kwaliteit van leven.

Aanpak van armoede onder werkenden

Eerder onderzoek van onder andere het SCP (2018, *Als werk weinig opbrengt*), CPB/SCP (2020, *Kansrijk armoedebeleid*) en de SER (2021, *Werken zonder armoede*) leverde een reeks van beleidsmaatregelen op om armoede onder werkenden te verminderen. Het beleid richt zich er vooral op te zorgen dat werken voldoende loont om in het bestaan te kunnen voorzien. *Koppe* geeft in zijn column een overzicht van maatregelen waar sinds deze adviezen inmiddels aan wordt gewerkt. Denk bijvoorbeeld aan verhoging van het wettelijk minimum loon en herijking van het sociaal minimum. Tegelijkertijd geeft hij ook aan dat er nog witte vlekken zijn die aandacht behoeven. Zo zou er volgens hem meer oog mogen zijn voor de leefsituatie van mensen die net boven de armoedegrens leven of steeds weer in en uit de armoede raken. Daarnaast zijn werkgevers door de energiecrisis weliswaar alerter

geworden op geldzorgen van werknemers, maar de rol van werkgevers bij het signaleren van armoedeproblematiek is in onderzoek en beleid nog tamelijk onderbelicht.

De eerdere studies gaven ook aan dat werkende armen vaak geen gebruikmaakt van bestaande regelingen om armoede te voorkomen, terwijl ze daar wel recht op hebben. *Custers, Desain, Conen en Van Horssen* gaan dieper in op dit vraagstuk. Zij richten zich niet alleen op de vraag welke werkenden een hoog armoederisico hebben, maar vooral ook wie een verhoogde kans heeft om tot de verborgen werkende armen te behoren. Naast het rijk (bijvoorbeeld toeslagen) spelen gemeenten een belangrijke rol bij de aanpak van armoede (bijvoorbeeld via de individuele inkomensvoet of bijdragen in natura, zoals zwemlessen voor kinderen). Het armoedebeleid van gemeenten komt echter vooral terecht bij mensen die al bij gemeenten bekend zijn, zoals bijstandsgerechtigden, en minder bij werkende armen (zie ook de bijdrage van *Hoff*). Zo blijken zelfstandigen zonder personeel niet alleen relatief vaak tot de werkende armen te behoren, maar ook een relatief hoog verborgen armoederisico te kennen. Maar ook hoogopgeleiden, mensen met een vast contract of meerdere banen behoren als zij in armoede leven relatief vaak tot de verborgen armen. Het onderzoek laat zien dat het ondersteuningsaanbod niet altijd goed aansluit bij de situatie van werkende armen en geeft adviezen om dit te verbeteren.

Tot slot

Het voorgaande geeft slechts een globaal overzicht van enkele resultaten uit dit themanummer en doet de rijkdom aan informatie in elk van de bijdragen tekort. Waardevol is dat de auteurs in dit (en andere) themanummers van het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* steeds hun wetenschappelijke inzichten weten te koppelen aan wat beleidsmatig relevant is. Mogelijk komt dit in de buurt van wat *Vermeerbergen* in zijn column bepleit als doel voor de arbeidssociologie: 'met beide voeten op de grond en met *impact* op praktijk en beleid'.